

Gruvdriften

Brytningen av järnmalm (magnetit) startade enligt kända handlingar på 1500 talet men har troligen påbörjats tidigare.

Brytning har gjorts i flera schakt och gruvans största djup är 345 m. Den stängdes under de första åren på 1920 talet.

Vid gruvan har tre brytningsmetoder använts.

Tillmakning

Upphetning av berget genom eldning och därefter avkylning med vatten så att berget sprack sönder och kunde spettas loss.

Krutsprängning

Borrade hål som fylldes med krut som vid tändning exploderade och spräckte berget.

Sprängolja

Nitroglycerin industriellt framställt på 1860 talet. Föregångare till dynamit. Borrade hål som fylldes. (Dynamit patent 1867)

Pumpstocksborren

På gruvområdet finns en av landets få bevarade pumpstocksborrar. Den användes till att borra ur trädstammar, vilka sedan användes för att leda vattnet upp ur gruvschakten. Skottvångs gruva ansågs som en "torr" gruva, eftersom vattenflödet endast var ca 9 minutlitrer. Kraftkällor vid gruvan var under första tiden ox- eller hästdrivna s.k. körvandringar. 1800–1834 var en stånggång från Krampan i drift. En ångmaskin fick överta arbetet 1834 och slutligen elkraft 1918.

Transporter

Bergsbruket krävde många och tunga transporter. Ved skulle till kolmilor och gruvor (tillmakning). Kol och järnmalm skulle transporteras till masugnen.

Transporten i äldre tid gjordes med oxar och hästar längs forvägar. Vintertid var bästa årstiden för detta. Frusna kärr och sjöar samt snöföre underlättade arbetet.

En järnväg anlades i början på 1900 ner till Åkers styckebruk. Den fick inte fylla sin uppgift så länge, eftersom gruvan stängdes en bit in på 1920 talet då malmen var slut.

Föreningen Sörmlandsleden arbetar ideellt med att förvalta och utveckla en natur- och kulturvandringsled med övernattningsmöjligheter. Verksamheten sker i samarbete med markägare, myndigheter och organisationer.

Föreningen Sörmlandsleden, Box 45, 613 21 OXELÖSUND

Tfn: 0155-355 64 09.00 - 12.00

kansliet@sormlandsleden.se www.sormlandsleden.se

SÖRMLANDSLEDEN

©Agneta Halvarsson Åkers styckebruk

SKOTTVÅNGS GRUVA

Stenhuggarmon

Etapp15, vandringsförslag
Rundslina på ca 9 km

En vandring i ett natur- och kulturrikt område med den natursköna Marviken som extra bonus.

Gruvområdet vid Skottvång är ett av de bäst bevarade i Södermanland.

Här finns turistvärdar hela sommaren 070-563 61 76. Mat och dryck i gruvrestaurangen 0158-259 00. Logi med dusch, bastu och tappvatten 070-535 18 51. Guidning 0158-340 32

Mer information hittar du på www.skottvangsgrufva.se
www.osgf.se och www.akersbergslag.net

Uppdaterad maj 2012

Vandringen startar vid Skottvångs gruva ner mot gruvhagen. Här har Östra Sörmlands Gruvförening en årlig kolmila. Tändning av milan sker som regel andra lördagen i juli.

1. **Varphögar och järnvägen** Leden fortsätter på vallen efter industrijärnvägen mellan varphögarna ner till Åkers styckebruk. Varphögarna är lämningar efter berg som måste bort för att man skulle komma åt järnmalm. (Se skylt)
2. **Vindskydd** Södermanlands regementes gåva till Kung Karl XVI Gustaf på dennes 50-årsdag 1996.
3. **Odlingsyta** Här syns tydligt de diken som omgärdade odlingsytan.
4. **Forväg** Leden går vidare längs Millsjöns östra strand på en Forväg som passerar Vinterled där namnet tyder på att denna sträckning användes vintertid för transporter till och från Skottvång.
5. **Stubbe** efter en månghundraårig ek 50 m norr leden.
6. **Levande ek** Trädet är troligen över trehundra år.
7. **Tjärdal** Här har troligen bränts tjära. Platsen, i en sluttning och närheten till en kolningsplats ger belägg för detta. Tjära var en av vårt lands största exportvaror under 1700-talet.

8. **Kolbotten** På denna plats har det kolats under många år. Den är av relativt normal storlek. Alldeles intill leden rester av kolarkojan med eldstad. Kolet var en nödvändighet (energikälla) vid järnframställning.
9. **Husgrund** med odlingsyta. Namn ej känt.
10. **Gränsmarkering** Här går leden in i ett urskogsområde och passerar vid tavlan gränsen mellan Marvikens naturreservat (markering 6 uddig stjärna) och skog tillhörande Åkers AB.
11. **Spång** över vattenförande spår skapat av skogstraktor på ej frusen mark.
12. **Kolbotten** Väl bevarad och av normal storlek. Söder om och intill leden lämning efter eldstaden i kolarkojan. Här går leden vidare på en av de många forvägar, som gick ner till Marviksdalen.

Marvikarna Leden kommer fram till en lägerplats vid stranden. Från denna plats fortsätter den norrut längs Marvikens strand. De tre Marvikarna och andra vattendrag i den s.k. Marviksdalen var i äldre tid en naturlig vattenled mellan Östersjön och Mälaren, kanske till Birka.

13. **Spärrfäste** (Fornborg). Här kunde vattenleden skyddas och försvaras mot icke önskvärda besökare. Många liknande anläggningar finns längs den uråldriga leden.

Rastplats Här kommer leden fram till en av de anlagda rastplatser som finns längs Sörmlandsleden och i detta fall även för den flitigt nyttjade kanotleden längs den gamla vattenleden.

Stenhuggarmon Vandringen fortsätter nu upp på den höjdpåsar som kallas för Stenhuggarmon. Namnet kan ha sitt ursprung i att det inom området bröts sten för byggandet av masugnar. *Ställsten* var en typ av sten som hade sin speciella betydelse för ugnens funktion.

Platåns högsta punkt är en *Triangelpunkt med utsiktstorn*, 91.6 m.ö.h. Denna plats ger besökaren en vidsträckt utsikt över nejden.

I den fortsatta vandringen västerut passeras flera *strandlinjer*, klapperstensvallar, som är lämningar efter Litorinahavets inverkan på naturen för 8-10 000 år sedan.

14. **Åsgrop** (N vägen 50 m) Lämningar av detta slag uppstod då infrusna isblock från inlandsisen stannade upp. Åsgropar finns på många platser i bygden. När leden passerat Ö Skeppmora viker den in på den gamla forvägen Skottvång - Åkers styckebruk.
15. **Millsjön / Biotopskydd** Sjöns namn efter gården Millsätter, "Sättern i mitten". Längs stranden passeras ett biotopskyddat område. Område med särskilt skydd för bevarande av flora och fauna.